

Fișa suspiciunii de plagiat / Sheet of plagiarism's suspicion		Indexat la: 62/09
Opera suspicionată (OS) Suspicious work	Opera autentică (OA) Authentic work	
OS	S. Nemecek, Carte, literatură și presă la Orăștie (de la începuturi până în 1944), vol.2, Realitatea Românească, Vulcan, 2011.	
OA	M. Popa, Incursiuni în presa românească, Eikon, Cluj-Napoca, 2009.	
Incidența minimă a suspiciunii / Minimum incidence of suspicion		
p.165:13 - p.212:09	p.179:26 – p.193:14	
Fișa întocmită pentru includerea suspiciunii în Indexul Operelor Plagiate în România de la www.plagiate.ro		

Precizare:

Prin notația p.165:13 - p.212:09 se înțelege că fragmentul de text preluat fără indicarea provenienței în opera suspicioasă este cuprins între rândul 13 al paginii 165 și rândul 09 al paginii 212.

DE PRINȚIPAL ÎN
GAZETA
 TRANSLIVANĂ.
 SFARȘI
 Nr. 1
 An. I. 1877.

CERTIFICAT DE ÎNREGISTRARE
 Nr. 1877
 Înregistrat la Birou de Registrare din Sibiu la data de 18. Sept. 1877.

FOAIE LITERARĂ

Amor și trebură.

ESPATRIATUL.

DRUMUL ÎNȚĂLĂCĂȘII

Mircea Popa
INCURSUNI ÎN PRESA ROMÂNEASCĂ

FOAIE
 PENTRU
MINTE, SIMĂ ȘI LITERATURĂ.

AMERICA PRĂȘINĂ ȘI ÎN ÎN-
 TORSIUNE
 De ce nu scrie de obicei un român
 în limba sa maternă, cum nu scrie
 un francez în limba sa maternă, și
 de ce scrie în limba franceză sau
 în limba engleză? Aceasta este o
 întrebare care s-a ridicat de multe
 ori în mintea noastră. Și de ce scrie
 un român în limba sa maternă, cum
 nu scrie un francez în limba sa
 maternă, și de ce scrie un francez
 în limba sa maternă, cum nu scrie
 un englez în limba sa maternă?

LICEEERUL
 Nr. 1
 An. I. 1877.

TRIBUNA POPORULUI
 TRANSILVANIA.

FEDERATIUNEA
 Birourile politice, literare, comerciale și economice.
 Nr. 1
 An. I. 1877.

CONFERINȚE LITERARE.

Viața Românească

ANUL I
 Nr. 1
 An. I. 1877.

Carte apărută cu sprijinul Fundației „Transilvania”

© Editura EIKON, 2008

Cluj-Napoca, str. Mecanicilor, nr. 48

Redacția: tel/fax 0364-117246; 0728-084801

e-mail: edituraeikon@yahoo.com

Difuzare: tel/fax 0364-117246; 0728-084803

e-mail: eikondifuzare@yahoo.com

web: www.edituraeikon.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
POPA, MIRCEA

Incursiuni în presa românească / Mircea Popa. -
Cluj-Napoca : Eikon, 2009

ISBN 978-973-757-199-1

070(498)

Editor: Vasile George DÂNCU

Copertă și tehnoredactare: Francisc BAJA

COSÂNZEANA

(1911-1918; 1922-1928)

La începutul secolului al XX-lea, întreaga viață literară ardeleană e dominată de revista *Lucașfârul*, care a rămas singura revistă de literatură de mare prestigiu a Ardealului după dispariția *Familiei*. Toate încercările de-a o urma (*Foaia interesantă*, apărută la Orăștie în 1905 și *Revista politică și literară*, apărută la Blaj în 1906) au fost pentru moment sortite eșecului, neputându-se nici pe departe apropia de strălucirea impresionantă a *Lucașfârului*, care-și urma neabătut drumul pe boltă. În 1911, revista începe să dea unele semne de acalmie, datorită faptului că Goga este prins tot mai mult în vârtejurile luptelor politice și neglijează în consecință problemele redacției, dar revista – întărită cu grupul tribuniștilor de la Arad – continuă să dețină supremația literară până la primul război mondial. Profitând însă de momentul prielnic din 1911-1912, Sebastian Bornemisa, un modest cărturar din Orăștie, încearcă să scoată o nouă revistă literară, pe care o numește *Cosânzeana*¹. Încercarea se bucură de data aceasta de succes și apariția ei e întreruptă doar temporar de război. Ea apare astfel în două serii: de la 15 octombrie 1911 până la 7 februarie 1915, la Orăștie, și de la 1 ianuarie 1922 la 12 februarie 1928, la Cluj. Revista lui Bornemisa rămâne, alături de *Lucașfârul*, publicația ardeleană cea mai interesantă a Transilvaniei de la începutul secolului al XX-lea, în jurul căreia se concentrează principalele forțe literare de aici, dar și de peste munți. Ca și *Familia* și *Lucașfârul*, *Cosânzeana* a păstrat în permanență legăturile literare cu scriitorii din România, adăpostindu-le scrierile și prezentându-le elogios creațiile. În acest fel, revista s-a încadrat frontului literar mai larg al literaturii ardeleni de luptă pentru unirea culturală și politică.

Revista a pornit la drum cu un program modest, evitând pe cât posibil formulările tranșante, căci «cărarea pe care va trebui să o străbatem nu o cunoaștem încă pe deplin»². Scopul revistei s-ar fixa totuși în năzuința permanentă spre «veșnicul frumos», ca și în dorința de a înfrăți arta «cu mulțimea cea mare», așezându-se prin aceasta în direcția tradițiilor progresiste ale presei ardeleni, care s-a preocupat întotdeauna de ridicarea culturală a țărănimii.

După redactorul ei: «Revista *Cosânzeana* va fi o copilă sîrguincioasă și cuminte care se va trudi să împrăștie împrejurul ei numai zîmbete, lumină și încredere. Dornică veșnic de frumos va căuta să culeagă de pe cîmpul literaturii numai flori alese, mirositoare, pe care le va împărți cu drag sufletelor tuturor cari îi vor ieși în cale»³.

În dezbaterea privitoare la clarificarea rolului literar al revistei a intervenit la un moment dat și Ilarie Chendi, critic cu mare trecere în Ardeal, dar strămutat la București, care a încercat să-și spună părerea în articolul *Cum cred că ar trebui să fie „Cosânzeana”*. *Scrisoare către redacție*. Il. Chendi nu era străin de mișcarea literară a provinciei și, cu atât mai puțin, de cea pornită de revistele din Orăștie, deoarece și anterior el a încercat să organizeze la Orăștie, în jurul ziarului *Liber-tatea* (1902-1906) o resurrecție literară de tip junimist. Acum, în 1911, el găsea utilă apariția unei reviste literare gen *Cosânzeana*, deoarece, în afară de *Lucea-fărul*, „nu găsim la noi deocamdată nici o altă revistă, care să se fi pronunțat cu sentimente mai bune pentru cultivarea cetitului ca dvoastră la *Cosânzeana*.” El insistă ca acțiunea principală a revistei să fie dusă în direcția sporirii numărului de cititori, dar și a unei exigențe critice sporite, căci „nu mai trăim în epoca de poezie a dlui V. B. Muntenescu, nu mai trăim în zilele *Zorilor Bihorului*. E nevoie de o ridicare a exigențelor în toate domeniile, fiind necesare înainte de toate „o limbă aleasă, o cugetare mai sobră, o simțire mai ordonată”⁴.

Arătându-și predilecția pentru astfel de opere „alese, mirositoare”, care să împartă în jur „numai zîmbete, lumină și încredere” – așa cum arată în programul său – revista poate fi bănuită de preferințe sămănătoriste idilice, mai ales că în curând după apariție, criticul oficial al revistei devine D. Tomescu. Prin el, și prin C. S. Făgețel, se face legătura cu *Ramuri*, iar prin colaboratori ca: Z. Bârsan, Ion Dragoslav, Ion Ciocârlan, Șt. O. Iosif, E. Pitiș, direct cu *Semă-nătorul*. Cu toate acestea, revista va rămâne în orbita semănătorismului, mai mult prin aspectul teoretic, căci, în mod practic revista va avea o componență eclectică, adăpostind atât scriitori semănătorști (mai ales în prima parte, până la 1915), cât și pe cei realiști (L. Rebreanu, I. Agârbiceanu) sau simboțiști (Al. T. Stamatiad, Elena Farago, D. Anghel, Claudia Millian sau chiar G. Bacovia). Până la 1915 însă, influențele semănătoriste sunt de necontestat apoi preponderența realistă crește. De altfel, cu excepția acestei perioade (1912-1915), când D. Tomescu va încerca să imprime o direcție ideologică revistei, publicația nici nu va mai avea vreun critic oficial și nici nu va nutri ambiția de a purta polemici sau de a imprima direcții în câmpul literar, mulțumindu-se cu rolul de a publica doar literatură.

Imediat după apariție, în 1912, ea va încerca să-și creeze o platformă critică. Primele atacuri, revista le deschide împotriva simboliştilor care, mai ales prin pana lui Ovid Densusianu și Emil Isac, contestaseră scrisul lui O. Goga, la mare cinste aici. Într-un articol intitulat *O anomalie literară*⁵, C. S. Făgețel se luptă cu grupul *Vieții noi*, ale cărui încercări le consideră incapabile să alcătuiască o „poezie nouă” prin însuși faptul că sunt lipsite de profunzime artistică: „Simbolismul e într-adevăr un curent de poezie. Reprezentarea lui însă nu se poate face prin imitație, ci prin chemare și prin necesitate”. Reluându-i ideile, D. Tomescu va continua disputa cu *Viața nouă* în articolul *Elogiul luptelor literare*⁶, arătându-se conciliant cu toate curentele în măsura în care ele au acoperire teoretică.

D. Tomescu își ia oficial rolul de critic în septembrie 1912, când își deschide o rubrică specială, intitulată *Săptămâna literară*, în care „se vor perinda oameni, credințe, moravuri, apucături și probleme din viața noastră”. La deschiderea rubricii se dezlănțuie împotriva „anarhiei literare” din țară și a versificatorilor de duzină. Cere intervenția promptă a criticii împotriva acelor care de ani de zile se îndeletnicesc cu „madrigaluri pentru inelele din fustele cucoanelor”. E revoltat și de atitudinea unor ziare și reviste din Ardeal, prea tolerante cu astfel de producători (ele „s-au distins printr-o vădită lipsă de curaj, iar, uneori, printr-o surprinzătoare curtenire față de oameni și față de manifestări care ar fi trebuit să primească de aici, din Ardeal, disprețul și osînda cuvenită”)⁸. Laudă în acest sens pe Il. Chendi, a cărui activitate a reprezentat o etapă importantă. În următoarea *Săptămână literară* îl atacă pe Macedonski și revista *Flacăra*, ca apoi să treacă la o analiză mai adâncă a curentelor idealiste de gândire care fac „apologia intuiției iraționale” în problemele de creație și care vor cunoaște o recrudescență deosebită între cele două războaie mondiale. D. Tomescu remarcă foarte bine că progresul social a adus după sine curente noi de gândire care se manifestă uneori în direcții contrare decât cele așteptate: „Ne găsim într-o epocă de reacțiuni exagerate și exagerarea merge uneori până la ridicul. Societatea de astăzi vrea cu orice preț să-și deschidă resurse noi de idealism și stăpânită de această tendință lovește cu înverșunare nesocotită în tot ce crede ea că i se poate pune în drum, limitând sfera aspirațiilor ei. În fața pozitivismului științific a pus misticismul filozofic; în fața școlii parnasiene, a pus școala simbolistă; în fața esteticii raționaliste, care degenerase în cel mai primejdios dogmatism academic, a pus misticismul estetic, – și pretutindeni a căutat să pună la baza mișcărilor ei individualismul, deschizând o epocă de exagerări, de aberații și de ciudățenii”⁹.

Este interesant că revista ridică și problema romanului românesc, într-o vreme în care acesta era neglijat cu desăvârșire. Semnatarul articolului (D. M.) remarcă stadiul înaintat al nuvelisticii românești „cu care ne-am putea prezenta oricând în literatura universală, fără teamă de a fi respinși”¹⁰, dar arată că nu avem încă nici un roman desăvârșit, acestea suferind cu toate din pricina construcției. Pe linia acestei preocupări, revista pledează pentru claritate și frumusețea limbii, luând atitudine printr-un articol al lui Al. Tălășescu, împotriva „barbarismelor”¹¹ împrumutate din alte limbi, adevărate stricătoare de armonie.

Avându-se în vedere o astfel de orientare, scriitorii preferați ai revistei vor fi la început cei din cercul *Sămănătorului*, apoi cei tradiționaliști și realiști. În primul ei număr revista avea colaboratori pe: I. U. Soricu, M. Gașpar, V. Eftimiu, Viora din Bihor, V. C. Osvadă, V. Stoica, Al. Ciura, E. Pitiș, Z. Bârsan. Cu nr. 3 al revistei se primește colaborarea lui Liviu Rebreanu cu bucata *Proștii*, urmată apoi de nuvelele *Cîntec de dragoste*, *Idilă de la țară*, *Ofilire*, *Taclale*, *Armeanul*, *armeanca și cățelul*, revista contribuind astfel la popularizarea prozei realiste rebreniene. În 1912 în coloanele revistei își face apariția și Ion Agârbiceanu cu nuvela *Dinu Natului*, scriitor care va deveni, alături de Al. Ciura, cel mai statornic colaborator al revistei. Aici își va publica încercarea de roman *Căsnicia lui Ludovic Petrescu*, excelenta schiță *Vârvoara* și alte „icoane și chipuri”, multe dintre ele rămase îngropate în paginile acestei reviste, unde e prezent număr de număr. În 1913 apar alți prozatori ca: I. Chiru-Nanov, Al. Cazaban, I. Ciocârlan, I. A. Bassarabescu, Ion Dragoslav, I. C. Vissarion, Caton Theodorian, N. N. Beldiceanu, Claudia Millian, etc. Poezie scriu: Z. Bârsan, V. Eftimiu, M. Săulescu, I. Al. George, Elena Farago, Oreste, Corneliu Moldovanu, G. Gregorian, Șt. O. Iosif, T. Murășanu, G. Rotică, Livia Rebreanu și mai târziu Al. T. Stamadiad. De mare trecere se vor bucura în prima perioadă M. Sadoveanu și D. Anghel, cărora li se vor reproduce mai multe creații. Celui dintâi i se va recenza elogios volumul *Bordeienii*, scriindu-se cu această ocazie: „Descrierea aceea bogată și frumoasă a firii pe care n-o întâlnim în măsură așa de mare în scrisul nici unui alt scriitor român, dă întotdeauna un colorit plăcut și distractiv povestitorului, chiar și atunci cînd concepția acestora poate e simplă de tot. De aci urmează că fiecare bucată a lui Sadoveanu apare întotdeauna ca ceva întreg și bine înche-gat. După aceasta e apoi ușor de explicat de ce scrierile acestui autor sunt cele mai mult gustate nu numai în România, ci și la noi în Ardeal”¹².

După Agârbiceanu, cel de al doilea prozator important care este găzduit în paginile revistei este Liviu Rebreanu. Legătura cu Sebastian Bornemisa s-a

făcut în 1912, când editorul *Cosânzenei* a tipărit la Orăștie *Almanahul scriitorilor de la noi*, care cuprindea pe cei mai buni scriitori transilvăneni cunoscuți până la acea dată. În acel almanah, L. Rebreanu a fost prezent cu nuvela *Proștii*, nuvelă pe care S. Bornemisa i-a reprodus-o în nr. 3/1911. În urma acestui act de curtoazie, L. Rebreanu, aflat pe atunci în faza afirmării literare, i-a trimis și alte colaborări, între care amintim povestirile *Cântec de dragoste* (nr. 1/1912), *Idilă de la țară* (nr. 14-15/1912), *Ofilire* (nr. 19/1912), *Armeanul, armeanca și cuibul* (nr. 4/1912) și *Vremuri războinice* (nr. 46/1914). De altfel, chiar în primul număr al revistei, Sebastian Bornemisa publica răspunsul acestuia la propunerea de a colabora la revistă și care sună în felul următor: „Primesc cu plăcere invitația D-tale de a colabora la revista *Cosânzeana*, cu atât mai mult cu cât sunt convins că sub îngrijirea dumatăle revista o să iasă în condițiuni bune și o să-și facă repede loc în dragostea cititorilor”¹³. Al treilea prozator ardelean important publicat de revistă este Al. Ciura, iar al patrulea, însuși redactorul, Sebastian Bornemisa. Acesta din urmă a publicat aici un mare număr de povestiri, cele mai adesea sub pseudonimul Radu Mărgean, și I. Brumă, iar în 1914, când a fost mobilizat și trimis pe front, a expediat revistei *Însemnările unui completaș mobilizat*. Având revista la îndemână, el s-a afirmat și ca poet, publicând un mare număr de poezii adunate ulterior în volumul *Sufletu-mi de-odinioară* (1929).

În domeniul prozei, în prima serie a revistei mai găsim numele lui D. Anghel, Jean Bart, N. Beldiceanu, M. Beza, Al. Cazaban, Ion Ciocărlan, I. Dragoslav, Ion Gorun, R. Locusteanu, Liviu Marian, Corneliu Moldovan, Teodor Murășanu, Mihail Sadoveanu, V. Savel.

Sectorul de poezie e mai bogat și mai bine reprezentat. Poeții revistei sunt Ion Al. George, Zaharia Bârsan, Ion Borgia, Aron Cotruș, Nichifor Crainic, Victor Eftimiu, Elena din Ardeal, D. Iov, A. Mândru, Corneliu Moldovanu, Teodor Murășanu, Ecaterina Pitiș, George Ponetti, Aurelia Pop, Livia Rebreanu, I. U. Soricu, Vasile Stoica și Viora din Bihor. Dintre aceștia câțiva se afirmă în paginile revistei, cum ar fi Aron Cotruș, Nichifor Crainic și Teodor Mureșanu. Sunt cele mai importante nume pe care le dă poezia ardelenescă a momentului în cazul lui Cotruș și Murășanu, iar în ceea ce-l privește pe Crainic este important că această etapă a începuturilor se consumă în paginile revistei de la Orăștie. Acel vitalism caracteristic poeziei coșbuciene își găsește acum la Crainic un interpret dintre cei mai fideli: „Mă prinde dorul și mă-npinge / S-alerg, să strig, să rîd, să cânt, / Și-n brațe n-am să pot încinge / Cu dragoste acest pământ. / Mă leagă firul înfrățirii / De tot ce este efemer, / Sunt frate bun